

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”



**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“КРИМІНАЛІСТИЧНІ

ЕКСПЕРТИЗИ В СИСТЕМІ

СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ

ДОСЛІДЖЕНЬ: ПОНЯТТЯ І ВИДИ”

Харків
2012

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“КРИМІНАЛІСТИЧНІ
ЕКСПЕРТИЗИ В СИСТЕМІ
СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ: ПОНЯТТЯ І ВИДИ”**

**галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.18010003 “Судова експертиза”**

Харків
2012

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни “Криміналістичні експертизи в системі судово-експертних досліджень: поняття і види” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”, спеціальність 8.18010003 “Судова експертиза”) / уклад.: В. А. Журавель, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько та ін. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2012. – 23 с.

У к л а д а ч і: В. А. Журавель,
В. О. Коновалова,
В. Ю. Шепітько,
О. Ю. Булукуков,
В. В. Негребецький

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 8 від 17.10.2012 р.)*

1. ВСТУП

Криміналістичним експертизам відведено важливе значення в сучасній системі судово-експертних досліджень в Україні. Реалізація норм чинного законодавства, постановка обґрунтованих судових рішень неможлива без забезпечення правосуддя незалежною, кваліфікованою, такою, що базується на передових досягненнях науки і техніки, експертизою. Тим більше відповідальною стає роль судового експерта як незацікавленої, обізнаної особи, яка володіє спеціальними знаннями і практичними навичками, необхідними для проведення відповідних експертних досліджень. Зазначене зумовлює потребу в активізації підготовки висококваліфікованих експертів.

Програма навчальної дисципліни розроблена відповідно до курсу “Криміналістичні експертизи в системі судово-експертних досліджень: поняття і види” і охоплює такі теми: “Криміналістичні експертизи: поняття та сучасні підходи до їх класифікації”; “Історія розвитку та сучасний стан криміналістичної експертизи”; “Оформлення матеріалів для призначення криміналістичної експертизи”; “Організація проведення криміналістичних експертиз”; “Методи і методика експертного дослідження”; “Стадії експертного дослідження”; “Експертний експеримент: мета, завдання та значення”; “Оформлення результатів криміналістичної експертизи”; “Допит експерта”; “Особливості дослідження окремих об’єктів криміналістичною експертизою”.

У результаті вивчення криміналістичної експертизи в системі судово-експертних досліджень експерти-магістри повинні:

з н а т и:

- законодавство України про судову експертизу;
- теоретичні, процесуальні та організаційні засади провадження судових експертиз;

- види судових експертиз та методики їх проведення;
- процедуру побудови експертних версій та завдань, визначення шляхів їх перевірки і вирішення, формулювання експертних прогнозів;
- структуру висновку експерта, порядок оформлення результатів експертних досліджень;
- недоліки і помилки в експертній діяльності, засоби їх діагностики і усунення;

у м і т и:

- правильно застосовувати на практиці набуті знання з теорії судової експертизи, виконувати на сучасному науково-методичному рівні судові експертизи;
- упроваджувати в практику судово-експертних установ новітні методики проведення судових експертиз;
- висувати експертні версії та формулювати експертні прогнози;
- обирати методи дослідження, модифікувати існуючі й розробляти нові методи виходячи із завдань конкретного дослідження;
- виявляти причини та умови, які сприяли вчиненню злочинів, розроблювати і реалізовувати різноманітні заходи їх попередження.

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
університету “Юридична академія
України ім. Ярослава Мудрого”
(протокол № 10 від 15.06.2012 р.)

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЕКСПЕРТИЗИ В СИСТЕМІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ПОНЯТТЯ І ВИДИ”

I. Криміналістичні експертизи: поняття та сучасні підходи до їх класифікації

Поняття криміналістичної експертизи. Предмет і об’єкти (властивості та ознаки) криміналістичної експертизи. Зв’язок криміналістичної експертизи з іншими видами судових експертиз. Відмінності криміналістичної експертизи від інших судових експертиз. Види криміналістичної експертизи.

II. Історія розвитку та сучасний стан криміналістичної експертизи

Історія розвитку та сучасний стан криміналістичної експертизи. Науковці-фундатори криміналістичної експертизи.

III. Оформлення матеріалів для призначення криміналістичної експертизи

Постанова (ухвала) про призначення криміналістичної експертизи. Підготовка об’єктів для експертного дослідження. Підбір зразків для порівняльного дослідження. Визначення експертних завдань. Формулювання питань експертиз. Особливості оформлення матеріалів при призначенні додаткової, повторної, комплексної та комісійної експертиз.

IV. Організація проведення криміналістичних експертиз

Визначення експертної установи. Функції керівника експертної установи при надходженні матеріалів на первісну, повторну, додаткову, комплексну, комісійну експертизи. Компетенція експерта-криміналіста, коло завдань, що вирішуються.

V. Методи і методика експертного дослідження

Поняття та класифікація методів, що використовуються при провадженні експертиз. Особливості застосування цих методів при проведенні криміналістичних експертних досліджень. Методика експертного дослідження як система методів, прийомів і технічних засобів, оптимальний порядок їх використання для вивчення об'єктів під час провадження експертиз.

VI. Стадії експертного дослідження

Стадія експертного дослідження як частина процесу дослідження, що характеризується певним завданням, яке розв'язується на даному етапі. Попереднє дослідження, детальне дослідження, оцінка результатів дослідження і формулювання висновків як основні стадії криміналістичного дослідження. Поняття і структура попереднього дослідження об'єктів експертизи. Роздільне дослідження: поняття, сутність, значення. Порівняльне дослідження об'єктів. Оцінка результатів експертизи і формулювання висновків.

VII. Експертний експеримент: мета, завдання та значення

Поняття, сутність і значення експертного експерименту. Експертний експеримент на стадіях попереднього, роздільного та порівняльного дослідження. Підстави для проведення експертного експерименту. Випадки обов'язкового проведення ек-

партного експерименту. Вимоги до організації та проведення експертного експерименту.

VIII. Оформлення результатів криміналістичної експертизи

Висновок експерта-криміналіста: сутність, структура, зміст. Форми і види висновків експерта (висновок про тотожність або про групову належність об'єкта; категоричний, імовірний, однозначний, альтернативний, умовний, безумовний висновок). Процедура складання експертного висновку як результату експертного провадження. Оцінка висновку експерта-криміналіста суб'єктами доказування та її наслідки.

IX. Допит експерта

Поняття та сутність допиту експерта. Мета, умови і підстави допиту експерта. Виклик експерта для допиту. Питання, що розв'язуються під час допиту експерта. Права експерта під час допиту. Тактика допиту експерта. Місце і час допиту. Показання експерта як доказ за кримінальною справою.

X. Особливості дослідження окремих об'єктів криміналістичною експертизою

Трасологічна експертиза: об'єкти, особливості методики. Діагностична та ідентифікаційна експертиза вогнепальної зброї. Ідентифікаційне дослідження вогнепальної зброї і слідів її застосування: можливості та особливості методики.

Техніко-криміналістичне дослідження документів. Об'єкти криміналістичного дослідження документів. Методи техніко-криміналістичного дослідження документів.

3. ТЕМИ ТА ПЛАНИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Т е м а 1. Криміналістичні експертизи: поняття та сучасні підходи до їх класифікації

П л а н

1. Поняття криміналістичної експертизи. Відмінності криміналістичної експертизи від інших судових експертиз.
2. Види криміналістичної експертизи. Діагностичні та ідентифікаційні експертні дослідження. Види традиційної криміналістичної експертизи.
3. Нетрадиційні криміналістичні експертизи.

Т е м а 2. Оформлення матеріалів для призначення криміналістичної експертизи

П л а н

1. Підстави призначення експертизи. Випадки обов'язкового призначення експертизи.
2. Процесуальні правила призначення експертизи, форма і зміст постанови (ухвали) про призначення криміналістичної експертизи.
3. Підготовка об'єктів для експертного дослідження. Підбір зразків для порівняльного дослідження. Формулювання запитань експерту.

Тема 3. Організація проведення криміналістичних експертиз

П л а н

1. Надходження матеріалів для експертного дослідження і постанови (ухвали) про призначення криміналістичної експертизи до експертної установи.
2. Функції керівника експертної установи при надходженні матеріалів на первісну, повторну, додаткову, комплексну, комісійну експертизи.
3. Компетенція експерта-криміналіста, коло завдань, що вирішуються ним.
4. Передача висновку експерта та матеріалів особі, що призначила експертизу.

Тема 4. Методи і методика експертного дослідження

П л а н

1. Поняття та класифікація методів, що використовуються при провадженні експертиз. Особливості застосування методів при проведенні окремих видів криміналістичних експертних досліджень.
2. Методика експертного дослідження як система методів, прийомів і технічних засобів, оптимальний порядок їх використання для вивчення об'єктів під час провадження експертиз.

Тема 5. Стадії експертного дослідження

П л а н

1. Попереднє дослідження, детальне дослідження, оцінка результатів дослідження і формулювання висновків як основні стадії криміналістичного дослідження.

2. Мета, завдання та зміст попереднього дослідження об'єктів експертного дослідження. Права й обов'язки експерта на цій стадії.
3. Роздільне дослідження об'єктів криміналістичного експертного дослідження. Проміжні висновки після проведення роздільного дослідження, їх вплив на загальний висновок.
4. Поняття та сутність порівняльного дослідження. Способи проведення порівняння: зіставлення, суміщення, накладення.
5. Оцінка результатів експертизи і формулювання висновків.

Т е м а 6. Оформлення результатів криміналістичної експертизи

П л а н

1. Висновок експерта-криміналіста: сутність, структура, зміст.
2. Форми і види висновків експерта (висновок про тотожність або про групову належність об'єкта; категоричний, імовірний, однозначний, альтернативний, умовний, безумовний висновок).
3. Оцінка висновку експерта-криміналіста суб'єктами доказування та її наслідки.

Т е м а 7. Допит експерта

П л а н

1. Поняття та сутність допиту експерта. Мета, умови і підстави допиту експерта.

2. Виклик експерта для допиту. Питання, що розв'язуються під час допиту експерта. Права експерта під час допиту.
3. Тактика допиту експерта.

Т е м а 8. Особливості дослідження окремих об'єктів криміналістичної експертизи

П л а н

1. Трасологічна експертиза: об'єкти, особливості методики.
2. Діагностична та ідентифікаційна експертиза вогнепальної зброї.
3. Техніко-криміналістичне дослідження документів. Об'єкти криміналістичного дослідження документів. Методи техніко-криміналістичного дослідження документів.

4. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза: курс общей теории. – М.: Норма, 2006. – 479 с.

Алиев И. А. Концептуальные основы общей теории судебной экспертизы / И. А. Алиев, Т. В. Аверьянова. – Баку: БЕК, 1992. – 165 с.

Бобрицкий С. М. Современные подходы выявления монтажа в цифровой фотографии / С. М. Бобрицкий // Криміналістика ХХІ ст.: матеріали наук.-практ. конф., 25-26 листоп. 2010 р. – Х.: Право, 2010. – С. 579-584.

Бочарова О. С. Ценные бумаги и документы с определенной степенью защиты – разработка, производство, предварительная экспертиза защищенности от подделки / О. С. Бочарова // Там же. – С. 590-594.

Винберг А. И. Судебная экспертология / А. И. Винберг, Н. Т. Малаховская. – Волгоград: НИРИО МВД СССР, 1979. – 181 с.

Гамов Д. Ю. Питання справності патронів вогнепальної стрілецької зброї та межі професійних знань судового експерта-баліста / Д. Ю. Гамов // Криміналіст. вісн., 2006. – № 2. – С. 26-29.

Гончаренко В. И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве / В. И. Гончаренко. – К.: Виц. шк. Изд-во при Киев. ун-те, 1980. – 160 с.

Горбач-Кудря І. А. Мовленнєвий сигнал, опосередкований мобільною мережею зв'язку, в практиці фоноскопічної експертизи / І. А. Горбач-Кудря // Криміналіст. вісн. – 2006. – № 2. – С. 127-130.

Жижина М. В. Проблема диагностики пола по почерку в современных условиях и возможности ее решения / М. В. Жижина, В. Ф. Орлова, А. В. Смирнов // Теорія та практика суд. експертизи і криміналістики: зб. наук. пр. – Х.: Право / Харьк. наук. дослід. ін-т суд. експертиз ім. М. С. Бокаріуса, Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2010. – Вип. 10. – С. 243-251.

Зинин А. М. Судебная экспертиза: учебник / А. М. Зинин, Н. П. Майлис. – М.: Право и закон, 2002. – 318 с.

Зинин А. М. Проблемные вопросы экспертной портретной идентификации / А. М. Зинин // Криминалист первопечатный. – Х.: Апостіль, 2012. – № 4. – С. 146-153.

Ганина И. А. Идентификационное исследование единичных химических волокон и текстильных изделий: учеб. пособие / И. А. Ганина, М. В. Кисин, Ю. И. Паршиков. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1986. – 19 с.

Клименко Н. И. Судова експертологія: курс лекцій: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Н. И. Клименко. – К.: Ін Юре, 2007. – 528 с.

Кобзарь С. И. Организация назначения криминалистических экспертиз и использования их результатов в расследовании преступлений: учеб. пособие / С. И. Кобзарь. – Луганск: РИО ЛГУВД, 2007. – 256 с.

Колотушкин С. М. Некоторые закономерности изменения следовой картины на пулях, стреляных из нарезного огнестрельного оружия в различных температурных режимах и условиях стрельбы / С. М. Колотушкин // Криминалист первопечатный. – Х.: Апостіль, 2010. – № 1. – С. 69-77.

Орлов Ю. К. Формы и выводы эксперта / Ю. К. Орлов. – М.: ВНИИСЭ, 1981. – 124 с.

Осика І. М. Криміналістичне дослідження документів при розслідуванні економічних злочинів / І. М. Осика // Криміналіст. вісн. – 2006. – № 2. – С. 100-107.

Пілюков Ю. О. Використання інформаційних систем при проведенні судово-балістичних досліджень / Ю. О. Пілюков // Там же. – С. 88-96.

Шляхов А. Р. Процессуальные и организационные основы криминалистической экспертизы: методические указания / А. Р. Шляхов. – М.: ВНИИ судеб. экспертиз, 1972. – 121 с.

Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском, арбитражном процессе. – М.: Норма, 1996. – 376 с.

Сегай М. Я. Современные возможности судебных экспертиз в свете достижений науки и техники / М. Я. Сегай. – К.: РИО МВД УССР, 1987. – 72 с.

Сегай М. Я. Судебная експертологія: об'єкт, предмет, природа і система науки / М. Я. Сегай // Теорія та практика суд.

експертизи і криміналістики. – Х.: Право, 2003. – Вип. 3. – С. 25-32.

Словарь основных терминов судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1980.

Современные вопросы криминалистической экспертизы: сб. науч. тр. – Волгоград: НИиРИО ВСШ МВД СССР, 1981. – 104 с.

Судебно-техническая экспертиза документов: учеб.-метод. комплекс. – Вып. 4. – М.: ВНИИ судеб. экспертиз, 1973. – 88 с.

Судебно-трасологическая экспертиза: учеб.-метод. комплекс. – Вып. 3. – Экспертиза следов зубов, ног; следов транспортных средств; следов животных, используемых в качестве транспортных средств. – Там же, 1972. – 96 с.

Судебно-трасологическая экспертиза: учеб.-метод. комплекс. – Вып. 4. – Экспертиза следов орудий и инструментов, экспертиза замков и пломб. – Там же, 1973. – 91 с.

Судебно-трасологическая экспертиза. – Вып. 5. – Там же. – 1973. – 79 с.

Сімакова-Єфремян Е. Б. Теорія і методологія комплексної експертизи контактної-слідової взаємодії об'єктів: моногр. / Е. Б. Сімакова-Єфремян; Харк. наук.-дослід. ін-т суд. експертиз ім. М. С. Бокаріуса. – Х.: Гриф, 2004. – 176 с.

Щербаковский М. Г. Судебные экспертизы: учеб.-теорет. пособие. – Х.: Эспада, 2005. – 536 с.

Эйсман А. А. Заключение эксперта. Структура и научное обоснование / А. А. Эйсман. – М.: Юрид. лит., 1967. – 152 с.

Эксперт. Руководство для экспертов органов внутренних дел / под ред. Т. В. Аверьяновой, В. Ф. Статкуса. – М.: КноРус, Право и закон, 2003. – 592 с.

Експертизи у судовій практиці / за заг. ред. В.Г. Гончаренка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 387 с.

5. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Версія експерта – заснований на результатах попереднього дослідження обґрунтований можливий висновок експерта про основний результат і супровідні обставини, що підлягають встановленню в ході експертного дослідження та дозволяють визначити засоби, методи й шляхи рішення поставлених перед експертом запитань.

Експерт (від *лат.* *expertus* – *досвідчений*) – особа, яка володіє спеціальними знаннями і залучається органами розслідування, судом та іншими органами для проведення експертизи. Законодавство визначає правовий статус Е. Судовими Е. Можуть бути особи, які володіють необхідними знаннями для надання висновку з досліджуваних питань. Спеціалісти державних спеціалізованих установ і відомчих служб, які здійснюють судові експертизи, повинні мати вищу освіту, пройти відповідну підготовку і атестацію як судові Е. певного фаху (ст. 10 Закону України “Про судову експертизу”). Судовий Е. Має право: ознайомлюватися з матеріалами справи, які стосуються експертизи; порушувати клопотання про представлення нових матеріалів, необхідних для надання висновку; з дозволу особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора або суду бути присутнім при провадженні допитів та інших слідчих дій і ставити особам, що допитуються, запитання, які стосуються експертизи (ст. 77 КПК України).

Експертиза авторознавча – вид криміналістичної експертизи документів (рукописних, машинописних, поліграфічних) із встановлення автора тексту. Вирішує ідентифікаційні й діагностичні завдання.

Експертиза балістична – вид криміналістичної експертизи з встановлення фактів, пов’язаних із застосуванням вогнепальної зброї. Об’єктами дослідження є ручна вогнепальна зброя, боєприпаси та сліди дії вогнепальної зброї. До основних завдань експертизи належать встановлення виду, зразка (моделі) вогнепальної зброї за стріляними кулями, гільзами, слідами

пострілу, а також конкретного екземпляра зброї за стріляними кулями та гільзами; визначення можливості застосування для стрільби зброї та боєприпасів; установлення однорідності патронів, куль, гільз, дробу, картечі; встановлення деяких обставин, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї.

Експертиза вузлів – вид криміналістичної експертизи. Об'єктами дослідження є матеріали (мотузки, ремені тощо), зав'язані вузлами. Типові питання, які вирішуються Е. В.: до якого виду належить даний вузол; чи не мав він ознак, що вказують на професію виконавця; чи не належить кілька вузлів до одного виду.

Експертиза додаткова – експертиза, проведена у випадках недостатності й (або) неповноти висновків експерта, якщо експертиза визнана неповною або не досить ясною, і доручається тому самому або іншому експертові.

Експертиза комісійна – судова експертиза, що проводиться не менш як двома експертами однієї спеціальності. Комісійний характер експертизи визначається слідчим або керівником експертної установи, якому доручено провадження судової експертизи. Якщо за результатами проведених досліджень думки експертів із поставлених запитань збігаються, то ними складається єдиний висновок. У випадку виникнення розбіжностей кожний з експертів, що брали участь у виробництві судової експертизи, дає окремий висновок із питань, що викликали розбіжність.

Експертиза комплексна – судова експертиза, у проведенні якої беруть участь експерти різних спеціальностей. Проводиться не менш як двома експертами однієї спеціальності. Комісійний характер експертизи визначається слідчим або керівником експертної установи, якому доручено провадження судової експертизи. Якщо за результатами проведених досліджень думки експертів із поставлених запитань збігаються, то ними складається єдиний висновок. У випадку виникнення розбіжностей кожний з експертів, що брали участь у виробництві судової експертизи, дає окремий висновок з питань, що викликали розбіжність.

Експертиза криміналістична – лабораторне дослідження об'єктів із метою встановлення їх фактичного стану; можливості проведення певних дій; обставин, за яких були проведені дії; невидимих слідів зашифрованого змісту; групової належності об'єктів або тотожності. Така експертиза вимагає спеціальних криміналістичних знань. Її об'єктами можуть бути тексти документів та підписи на них, відбитки печаток і штампів, сліди рук, ніг, знарядь злочину та інструментів, транспортних засобів, зброї, боєприпасів тощо.

Експертиза повторна – призначається у випадку необгрунтованого висновку експерта в результаті первинної експертизи або у разі сумніву в правильності його висновку. Така експертиза доручається іншому експертові або експертам.

Експертиза рельєфних знаків – вид криміналістичної експертизи. Об'єктами дослідження можуть бути відновлені спилані (забиті), слабо видимі номери та інші рельєфні зображення на різного роду виробах. Експертизою встановлюється факт та спосіб змінення зображень. Типові запитання, які вирішуються експертизою: чи не піддавався зміні номер на даному екземплярі зброї (іншому виробі); яким був початковий номер на об'єкті дослідження; яким способом був знищений або змінений номер (знак) на даному виробі; чи були на даному виробі маркувальні позначення; чи піддавалися зміні маркувальні позначення на даному виробі.

Експертиза слідів ніг та взуття – вид трасологічної експертизи; основне завдання – ідентифікація особи за слідами: босих ніг, шкарпеток, панчох, взуття та встановлення особливостей пересування людини. Типові питання, які вирішуються експертизою: чи є на даній поверхні (предметі) сліди босих ніг (панчох, шкарпеток, взуття) людини і чи придатні ці сліди для ідентифікації або визначення їх родової (групової) належності; чи залишені сліди даною особою або шкарпетками, панчохами чи взуттям, вилученими у певної особи; взуттям якого виду залишені дані сліди і які його характеристики і особливі ознаки; який орієнтовно зріст людини, яка залишила сліди; які особливості ходи людини у “доріжці слідів”.

Експертиза слідів рук (дактилоскопічна експертиза) – вид трасологічної експертизи; основне завдання – ідентифікація особи за слідами рук, залишеними на місці події. Типові питання, які вирішуються Е. С.р., чи залишені сліди рук даною особою; чи залишені сліди рук, вилучені з місця події, однією особою; чи є на даному предметі сліди рук і чи придатні вони для ідентифікації або визначення родової (групової) належності; якою рукою і якими пальцями руки залишені сліди; які особливості мають руки людини, яка залишила сліди (відсутність пальців, наявність шрамів та ін.; якими ділянками поверхні долоні залишені сліди; внаслідок якої дії залишений слід (хапання, торкання і т. ін.).

Експертиза судова – процесуальна дія, яка полягає в дослідженні експертом за завданням слідчого або судді речових доказів та інших матеріалів із метою встановлення фактичних даних та обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.

Експертиза холодної зброї – вид криміналістичної експертизи; основне завдання – встановлення належності до холодної зброї саморобних ножів, кинджалів, кастетів та подібних за призначенням предметів. Типові питання, які вирішуються експертизою: чи є даний предмет холодною зброєю; якщо є, то до якого виду холодної зброї він належить; чи є даний предмет заготовкою холодної зброї; чи використовувалось при виготовленні даної холодної зброї заводське обладнання.

Експертиза цілого за частиною – вид криміналістичної експертизи; основне завдання – ідентифікація об'єкта, розділеного на частини у зв'язку із здійсненням злочину. Встановлюється, чи мають частини предмета спільну лінію розділення, тобто чи становили вони раніше одне ціле. Типові питання, які вирішуються експертизою: чи становили знайдені частини єдине ціле (чи є осколки скла частинами розсіювача фар даного автомобіля, чи відколота дана тріска від певного поліна та ін.); який спосіб відокремлення від предмета його частини; до якого виду належить предмет, частина котрого вилучена з місця події.

Експертологія судова – наукова дисципліна, яка вивчає закономірності, методологію і процес формування та розвитку наукових основ судових експертиз.

Ідентифікаційний період – період часу, протягом якого з урахуванням стабільності й змінюваності ознак об'єктів, що ототожнюються, можлива ідентифікація.

Керівник державної судово-експертної установи – директор або начальник (завідувач) державної судово-експертної установи або прирівняного до нього спеціалізованого підрозділу, що здійснює функцію керівництва при організації й виробництві судової експертизи у відповідній установі або підрозділі.

Показання експерта – відомості, повідомлені ним на допиті, проведеному після одержання його висновку, з метою роз'яснення або уточнення даного висновку.

Стадії експертного дослідження – частини процесу дослідження, що характеризуються певними завданнями, розв'язуваними на кожному етапі.

6. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ

1. Поняття державної судово-експертної діяльності, її завдання.
2. Принципи державної судово-експертної діяльності.
3. Правова основа державної судово-експертної діяльності.
4. Судова експертиза. Поняття й ознаки.
5. Процесуальне й непроцесуальне експертне дослідження. Правовий статус спеціаліста.
6. Об'єкти досліджень судової експертизи. Поняття, класифікація.
7. Види судових експертиз.
8. Види експертних досліджень.
9. Державні й недержавні судово-експертні установи.
10. Державний судовий експерт і вимоги, що ставляться до нього. “Незалежні” (працівники недержавних установ) експерти.
11. Структура експертної установи.
12. Права керівника державної судово-експертної установи.
13. Обов'язки керівника державної судово-експертної установи.
14. Обов'язки експерта при виробництві експертиз.
15. Права експерта при виробництві експертиз.
16. Обмеження при організації й виробництві судової експертизи.
17. Відповідальність експерта за надання свідомо помилкового висновку.
18. Особливості виробництва судової експертизи відносно живих осіб.
19. Підстави провадження судової експертизи в державній судово-експертній установі.
20. Загальні правила при призначенні судової експертизи, що дозволяють підвищити ефективність експертного дослідження.
21. Додаткова й повторна експертиза.

22. Комісійна експертиза.
23. Присутність учасників процесу при провадженні судової експертизи.
24. Постанова про призначення експертизи.
25. Висновок експерта і його зміст (структура). Правила оформлення.
26. Зразки для порівняльного дослідження. Поняття. Види. Правила одержання.
27. Поняття експертної методики. Вимоги, що висуваються до методик.
28. Поняття й класифікація ознак об'єктів дослідження.
29. Способи й методи експертного дослідження.
30. Стадії експертного дослідження.
31. Попереднє дослідження.
32. Роздільне та порівняльне дослідження.
33. Експертний експеримент.
34. Формулювання висновків і оформлення результатів дослідження.
35. Додатки до висновку експерта. Їх призначення й правила оформлення.
36. Види висновків експертного дослідження.
37. Вимоги, що ставляться до технічних засобів, які застосовуються при проведенні експертиз.
38. Дактилоскопична експертиза. Поняття, об'єкти, можливості й методики.
39. Трасологічна експертиза. Поняття, об'єкти, можливості й методики.
40. Балістична експертиза. Поняття, об'єкти, можливості й методики.
41. Експертиза холодної зброї. Поняття, об'єкти, можливості й методики.
42. Почеркознавча експертиза. Поняття, об'єкти, можливості й методики.
43. Техніко-криміналістичне дослідження документів. Поняття, об'єкти, можливості й методики.
44. Портретна експертиза. Поняття, об'єкти, можливості.
45. Допит експерта. Допит спеціаліста.

З М І С Т

1. Вступ.....	3
2. Програма навчальної дисципліни “Криміналістичні експертизи в системі судово-експертних досліджень: поняття і види”.....	5
3. Теми та плани до практичних занять і самостійної роботи.....	8
4. Список літератури.....	12
5. Словник основних термінів.....	15
6. Програмні питання.....	20

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЕКСПЕРТИЗИ В СИСТЕМІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ПОНЯТТЯ І ВИДИ”

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.18010003 “Судова експертиза”

У к л а д а ч і: ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович,
КОНОВАЛОВА Віолетта Омелянівна,
ШЕПТЬКО Валерій Юрійович,
БУЛУЛУКОВ Олег Юрійович,
НЕГРЕБЕЦЬКИЙ Владислав Валерійович

Відповідальний за випуск *В. Ю. Шепітько*

Редактор *В. В. Арнаутова*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2012

Підп. до друку 25.10.2012. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 1,5. Облік.-вид. арк. 0,7. Вид. № 197.
Тираж 50 прим. Зам. № 4512. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.